

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De iran-gate of: buitenlands beleid op zijn Amerikaans

Neumann, F.

Citation

Neumann, F. (1987). De iran-gate of: buitenlands beleid op zijn Amerikaans. *Bestuurskundige Berichten*, 2(4), 24-26. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233085>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233085>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

DE IRAN-GATE. OF:

BUITENLANDS BELEID OP ZIJN AMERIKAANS

door: Frank Neumann

Instituut Clingendael organiseert dit jaar een lezingen cyclus speciaal gericht op de VS, en met een accent op de relatie met Europa. De lezing van 11 november werd gehouden door James Reston, in vroeger jaren vice-president van de New York Times. Titel van de lezing was: "The functioning of the American democracy in the Iran-gate". Aangezien ik tot nu toe niet veel begrepen had van die in hoge mate gecompliceerde wapen- en geldtransacties, leek het mij aardig om de lezing bij te wonen.

Ik werd er helaas niet veel wijzer van. Reston bleek de vrijheid genomen te hebben om zich niet te houden aan de titel. Nadat de Heer Neuman (met één n, Directeur Clingendael), enkele lovende woorden had uitgesproken, volgde er een mateloos slaapverwekkend, tamelijk inhoudsloos betoog waarin de Iran-gate slechts marginaal werd aangestipt en de beurskrach centraal stond. In het betoog kwamen drie zeer opzienbarende conclusies naar voren:

I. Veel relaties in de VS zijn aan het veranderen.

II. Op welke partij de Amerikanen zullen gaan stemmen bij de op hand zijnde verkiezingen, zal afhangen van de economische situatie.

III. Het vertrouwen in Reagan is verloren.

Niets nieuws dus. Jammer dat Reston zijn ongetwijfeld hoge kwaliteiten thuis had gelaten. Ook bij het stellen van de vragen bleef hij in gebreke. Vragen naar de houding van de VS tegenover de VN en vragen over de economische situatie in de VS werden afgedaan met een alles-is-relatief antwoord.

Helaas, de prominente aanwezigen ten spijt (ZKH Prins Claus, van Eekelen, Patijn en enkele Haagse douarières), kwam de lezing niet zo uit de verf. Of wilde Reston zich zo opzettelijk op de vlakte houden? Ik zal het nooit weten, aangezien mijn pogingen hem bij de borrel te spreken, strandden in de haag van mensen om hem heen. Een wat opdringerige chef protocol voerde Reston in hoog tempo langs allerlei VIP's. De man moet horendol zijn geworden. Een dialoog van één van die ontmoetingen: "Mr. Reston, do you still remember me from twenty years ago?" "Eh...No, no, I'm sorry, but I really don't remember you...." In de stilte die deze dialoog veroorzaakte zag ik kans om in te vallen. Alleen: Verder dan uitleggen wat Bestuurskundige Berichten nu was kwam ik niet, daar zorgde de chef protocol weer voor. Gelukkig kon dhr. Neuman mij wel verder helpen. Hij raadde mij aan eens langs te gaan bij de Amerikaanse ambassade. Na mij gedeeltelijk door het bij de ambassade aangeboden materiaal te hebben heengewerkt, leek het mij aardig, om (als bestuurskundige in hart en nieren) eens te kijken naar de rol van het ambtelijk apparaat in de Iran-gate.

Tot zover de voorgeschiedenis van dit stuk.

Allereerst maar even een korte situatieschets over het hoe en wanneer van de wapentransacties.

Eind 1984 besluit de National Security Council (NSC), het hoogste besluitvormingsorgaan op het gebied van nationale veiligheid, tot een heroverweging van de relaties met Iran, en geeft de CIA de opdracht om te kijken hoe de onderlinge relatie met dat land zou kunnen worden verbeterd.

In mei 1985 gaat er een memorandum van de CIA naar de NSC, waarin het verkopen van wapens aan Iran als alternatief wordt genoemd om de relaties met dat land te verbeteren. Secretary of Defense Casper Weinberger noemt het voorstel te absurd om waar te zijn, ondanks dat McFarlane (Chef Generale Staven) het ter discussie had gesteld als oplossing voor de kaping van een TWA-pasagiersvliegtuig. Medio augustus 1985 stelt McFarlane aan Reagan, en enkele NSC-leden voor om via Israelische bemiddelaars wapens te leveren aan Iran in ruil voor geld en de in-vrijheid-stelling van Amerikaanse gijzelaars in Beirut. Dit plan wordt op informele basis goedgekeurd.

Begin september 1985 vindt de eerste wapenleverantie plaats, de levering van 508 Tow-raketten. Op 15 september wordt er een Amerikaanse gijzelaar vrijgelaten.

Pas bij de derde wapenleverantie komen de contra's in het spel. In april 1986, vlak na de leverantie, maar nog vóór de betaling, schrijft Oliver North, staflid onder de NSC, een memorandum waarin hij de \$ 12 mln winst van de verkoop als noodzakelijk toebedeelt aan de contra's. Dit memorandum gaat een eigen leven leiden en uiteindelijk wordt de \$ 12 mln dan ook daadwerkelijk aan de contra's toebedeelt. Intussen is McFarlane al teruggetreden als national security advisor en komt Pointdexter in zijn plaats.

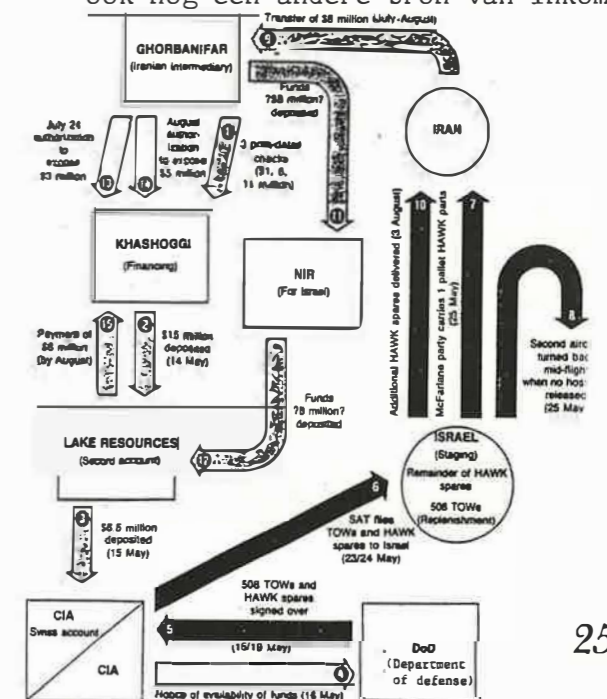
De betalingstransacties verlopen uiteindelijk als volgt: Khashoggi, een Saudisch wapen-handelaar, stort enkele miljoenen dollars garantie op een Zwitserse bankrekening. De CIA of agenten van de Israelische geheime dienst kopen de wapens in en zorgen voor vervoer naar Iran. Ghorbanifar, de Iraanse wapen-inkoper, regelt de betaling via een Zwitserse bankrekening en de CIA en de Israelische geheime dienst betalen de verdere kosten van vervoer. De winsten van de verkoop worden naar een andere ook weer geheime Zwitserse bankrekening overgemaakt en gaan dan via een rekening bij een bank op de Cayman eilanden naar de contra's in Nicaragua.

Op 19 november 1986 zet Reagan, waarschijnlijk onder druk van de publieke opinie, de wapenleveranties aan Iran stop.

21 November 1986 start het congres een onderzoek naar de wapenleveranties, en op de 25e november worden Pointdexter en North voor een onbepaalde periode buiten dienst gesteld, i.v.m. de winstdonaties aan de contra's. Hiermee wordt dan een scenariobeëindigd, dat Ian Fleming zelf waarschijnlijk nooit had kunnen verzinnen. De waarheid is vaak nog fantastischer dan de fictie.

Wat de rol van het ambtelijk apparaat betreft zijn er vier dingen die opvallen:

1. Er werden twee totaal tegengestelde soorten beleid gevoerd door één departement. Aan de ene kant werden wapenleveranties aan het terroristische Iran ten sterkste afgekeurd en de bondgenoten afgeraden om ook maar enige andere soort hulp te bieden, met als doel Iran te isoleren van de rest van wereld. Aan de andere kant werden middels de meest inventieve constructies wapens geleverd aan Iran, met als voornaamste doel de in-vrijheid-stelling van Amerikaanse gijzelaars in Beirut.
2. Defensie initieerde en implementeerde een geheel eigen beleid t.a.v. de contra's zonder een enkele politieke legitimering. Behalve de winst van de wapenverkoop werd er ook nog een andere bron van inkom-

Wapentransactie nr. 5. Bron: Congressional Quarterly, 1987.

sten gecreërd voor de contra's
Amenaren van het ministerie gin-
gen op eigen houtje de boer op in
het buitenland voor het verkrijgen
van verschillende fondsen. Het olie-
staatje Brunei kwam over de brug
met \$ 10 mln en Saudi Arabië met
\$ 30 mln. Dat gebeurde in januari-
april 1986. In augustus 1986 deed
het congres pas een voorstel tot
het financieren van de contra's.

3. Plannen, ideeën en constructies
werden voor het merendeel besproken
op basis van informeel overleg tus-
sen geheel op onduidelijke verant-
woordelijkheden handelende ambte-
naren. Er waren tientallen van dat
soort mensen nodig om het duale be-
leid uit te voeren; onder andere om
zorg te dragen voor vervoer en het
creëren van dekmantels.

4. Beslissingen werden genomen op
grond van vage en onduidelijke
informatie van onbetrouwbare bron-
nen, terwijl je zou verwachten dat
mensen in bepaalde posities niet
over één nacht ijs gaan. Ghorbani-
far, de Iraanse wapeninkoper stond
bekend als een aartsleugenaar en
was al in 1984 door de mand geval-
len bij een test met de leugen-
detector, maar werd in alle trans-
acties blindelings vertrouwd.

Uit al de vier genoemde punten blijkt
dat de democratische controle ver-
achter bleef bij de vooruitrennende
bureaucratie. De politieke initiëring
en legitimering vond pas eind 1986
plaats, terwijl in januari 1986 de
ambtenaren al op pad waren voor het
verkrijgen van fondsen. Hierbij moet
wel worden gezegd dat het gepoliti-
seerde bureaucratisch apparaat zo op
hol was geslagen, dat het zich uit-
eindelijk zelf de das heeft omgedaan,
mede door het nemen van beslissingen
op grond van onduidelijke en onbe-
trouwbare informatie.

De congressional hearings werden na-
tuurlijk een echt Amerikaans showspek-
takel, waarbij Oliver North als
populairste winnaar uit de bus kwam,
ook al heeft hij dan documenten van

landsbelang vernietigd. De publieke
opinie heeft nu eenmaal een zwak voor
ruwe bolster/blanke pit types. Voor
North, die overigens nog steeds bij
marine werkt, ligt er een glanzende
carrière in de reclamewereld. Hij
schijnt al gevraagd te zijn voor een
autoreclame.

De Iran-gate commissies presenteerden
op 16 november hun eindrapport. Ze
waren zeker niet bescheiden: "We have
achieved the impossible". Behalve Rea-
gan hebben ze geen echte hoofdschul-
dige kunnen aanwijzen. Verder is het
nog niet duidelijk of er nu wel of
niet wetten zijn overtreden. Daarom
doet de bekende New Yorkse advocaat

Walsh nog een onderzoek naar concrete
wetsovertredingen. Uit het onderzoek
blijkt in elk geval wel dat het ambte-
lijk apparaat in hoge mate is gesti-
muleerd en beïnvloed is door het be-
drijfsleven. Meer dan 60 bedrijven
werkten mee aan de wapentransacties.

Als reactie op de ervaringen met de
Iran-gate zullen er waarschijnlijk een
groot aantal reorganisaties volgen, al
willen Amerikaanse bronnen hierover
nog geen mededeling doen. Bij het de-
partement van defensie wordt dat dan
reorganisatie op reorganisatie. Het
ministerie is al sinds 1984 bezig met
een reorganisatie, nadat aan het licht
was gekomen dat er een aantal w.c.
brillen was gekocht voor maar liefst
\$ 600,-- per stuk.

Voorlopig zal de Iran-gate wel wat op
de achtergrond raken, door de beurs-
krach en de economische gevolgen ervan.
Wat dat laatste betreft, poneerde Res-
ton in zijn lezing een waarheid als
een koe: Op welke partij de burgers in
de VS zullen gaan stemmen bij de ko-
mende verkiezingen, hangt minder af va
van de uitkomsten van het onderzoek na
naar de Iran-gate, dan van de econo-
mische situatie waarin het land op dat
moment zal verkeren.

BRIEVENBUS

DE BB-REDACTIE

... wacht op uw reactie.
Zend in die copy!
Ons adres ...

Rap 59.

TENTAMENUITSLAGEN

PROPEDEUSE

M&T 1A

19 oktober 1987

N= 196

voldoende 88%
onvoldoende 12%

Politologie 1A

22 oktober 1987

N= 195

voldoende 64%
onvoldoende 36%

BASISDOCTORAAL II

Organisatiesociologie

14 oktober 1987

N= 30

voldoende 53%
onvoldoende 47%

Jazzcafé *the Duke*
Oude Singel 2
Leiden 071 - 121972

Elke dag live jazz

Impresariaat - Bemiddeling voor orkesten.

COPYSLUITING

12 FEBRUARI